

Tanulmányok

ERŐSZAK ÉS TÁRSADALOM A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON

VIOLENCE AND SOCIETY IN MEDIEVAL HUNGARY

Tringli István

tudományos tanácsadó, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest
tringli.istvan@abtk.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A premodern korszakokban, így a középkorban is, a jogos és a jogtalan erőszak határai egészen máshol húzódtak, mint a modern államokban. A saját erővel végrehajtott erőszak megengedett volt, ha azt valaki arrestatio, repressalia alatt vagy birtokai védelmében tette. A mezei és erdei kártételek kivédése esetében is szabad volt erőszakot alkalmazni. A középkorban több előírás szabályozta ezt az erőszakot. A törvénytelen erőszak neve volt a hatalmaskodás, amelyet polgári per során bíráltak el. A hatalmaskodások visszaszorítása a 16. században kezdődött, és mintegy két évszázadig tartott. Modern értelemben vett államról csak a hatalmaskodások felszámolása után beszélhetünk.

ABSTRACT

As in the premodern period in general, the border between just and unjust violence in the Middle Ages was very much unlike in the modern states. Violence was deemed just in case it was used in the form of arrest or reprisal, or in the defence of one's own possessions. The use of violence was also tolerated in defence against field and forest trespasses. This kind of violence was regulated by several prescriptions in the Middle Ages. The name of unjust violence was act of might, which was adjudged by civil litigation. The suppression of the acts of might started in the sixteenth century, and lasted for some two centuries. States in the modern sense of the world can only be spoken about after the acts of might disappeared for all.

Kulcsszavak: erőszak, szokásjog, hatalmaskodás, jogtörténet, középkor

Keywords: violence, customary law, act of might, legal history, Middle Ages

LEFOGLALÁS ÉS REPRESSZÁLIA

A történettudomány nem foglalkozik örök jelenségekkel. A szexualitás, az érzelmek vagy a tulajdon általános története éppúgy nem tartoznak vizsgálatának tárgyaihoz, miként az erőszaké sem. Az efféle kísérletek eleve kudarcra vannak ítélve (Fagan et al., 2020). A címük szerint ezt ígérő művek hol tanulmánykötetek, amelyek valójában hagyományosan szegmentált történelmet mesélnek el, és amelyek csupán annyi engedményt tesznek a megrendelőnek, hogy a modern társadalomtudományok éppen divatos szavait használják, hol meg valójában antropológiai értekezések, amelyek a jelenségeket ki akarják emelni a pillanathoz és a helyhez kötöttségből. A történelem tárgya az egyediség, a behatároltság még akkor is, ha a történetíró több évszázados korszakot vagy kontinensnyi területet vesz szemügyre.

A középkori Magyarország az erőszaknak több, korszakokon átívelő formáját ismerte, kezdve a diszciplináris erőszakon (például: szülői, iskolai, inasokon alkalmazott műhelyi verés) az állami (törvénykezés által kiszabott büntetések, háborúk) és a törvénytelen (bűncselekmények) erőszakon át a néhanapján megjelenő társadalmi erőszakig, amilyen például az 1514-es parasztfelkelés pusztítása volt. A következő sorokban azonban nem ez utóbbiról, nem is az ilyenekre válaszul adott állami erőszakról, hanem egy valóban behatárolt, mai társadalmunkból szinte nyomtalanul kivészett módszerről lesz szó. Az erőszaknak e rendszere azonban nem csak a középkor sajátja volt. Minden, azt megelőző korszak társadalma ismerte, legtöbb erre vonatkozó forrásunk azonban a középkorból, annak is utolsó századaiból maradt ránk. Nem véletlen, hogy a jelenséget többnyire középkorral foglalkozó történészek dolgozták fel.

E sajátos rendszer központi szerepet töltött be abban a társadalomban, amelyet joggal vagy jog nélkül rendinek szoktunk nevezni. A késő középkori magyar törvények jelentős része ezzel, helyesebben ennek bírói orvoslásával foglalkozott, a levéltárakban ránk maradt forrásoknak pedig 15–20 százaléka erről szól. Átfogta ugyan az egész társadalmat, elsősorban mégis a birtokosokat, középkorról lévén szó, a földbirtokosokat, azaz a nemeseket érintette. A nemes szót a kifejezésnek abban az értelmében használjuk, ahogy az utolsó Árpádok alatt kialakult, és ahogy megőrizte értelmét egészen 1848-ig, azaz ahogy azt többé-kevésbé mindnyájan értjük.

Erőszak rendszerét említettük, a rendszernek pedig elemei vannak. Ezeket az elemeket utólagos rekonstrukció alkotta ugyan meg, de megbízhatóságukat a források ezrein tehetjük sikeresen próbára. Ennek az erőszaknak a legegyszerűbb esete a sérelem magánerevével való kiegyenlítése volt. Ha az adós nem adta meg tartozását, ha a kárt okozó nem adott kártérítést, akkor a hitelező vagy a kár elszenvetője lefogta az adóst vagy a károkozót, és három napig fogságban tartotta, hogy ez alatt rákényszerítse elégtétel adására. Mivel a letartóztatás nem öncél

volt, hanem az elégtétel megszerzése, ezért a letartóztatás általában együtt járt a lefoglalással. Az úton járó adós lovát, szekereit, pénzét elvették, így egyenlítették ki az adósságot vagy az okozott kárt. A középkori latin nyelv nem is különböztette meg egymástól a letartóztatást és a lefoglalást: ennek is, annak is *arrestatio* volt a neve. Az esetek jelentős részében vitatott ügyekről volt szó, azaz volt némi igazsága az adósnak és a károkozónak is, aki nem adta könnyen meg magát. Ezért aztán teljesen természetes volt, hogy a letartóztatás során erőszakot alkalmaztak vele szemben. Rendszerint alaposan elverték, ami néha egészen brutálisan történt.

A letartóztatásnak vagy lefoglalásnak sok szokás szabott gátat. Először is, fel kellett szólítani az adóst vagy a kártevőt arra, hogy adjon elégtételt, és csak akkor lehetett vele szemben erőszakot alkalmazni, ha ezt nem tette meg. A másik módszer az előzetes felszólítás volt, azaz még mielőtt a kárt okozó elkövette vagy megismételte volna cselekményét, felszólították arra, hogy ne tegye ezt. Ezt hívták eltiltásnak. Az eltiltás igen formális eljárás volt, az eltiltott általában nem is értesült róla, célja csupán az volt, hogy az erőszakot alkalmazó később ezzel bizonyítsa, ő törvényesen fogta le ellenfelét, és foglalta le holmijait. Az eltiltás ugyan nem törvényesítette a vitatott *arrestatiót*, de előnyt jelenthetett az ügy későbbi elbírálása során. Számos helyen tilos volt a lefogás és a lefoglalás. Ilyen volt a királyi palota, a templom, a temető, a vásár, de akik a palotába, templomba vagy a vásárra igyekeztek, azokat sem lehetett lefogni és dolgaikat elvenni. Ha valaki egy vásáron ismerte fel adósát, akkor bírói útra kellett terelni az ügyet. A vásárok birtokosai nem egyszerűen csak arra nyertek engedélyt, hogy a hét vagy az év meghatározott napján birtokukon vásárt tartsanak, hanem arra is, hogy ilyenkor törvényszéket üljenek. Vásár idején az ő bíróságuknak volt csak arra joga, hogy a kétségtelen adóst és árúját lefogják, lefoglalják – ezt azonban csak a hitelező kérésére teheték.

Az *arrestatio* egyik különleges formája volt, ha az elégtételt nem magán az adóson vagy a kárt tevőn, hanem közösségének egy másik tagján követelték. Egy mindenkiért, mindenki egyért – így szólt az egyszerű alapelv. A városi polgárok között egészen természetesnek számított ez az eljárás. Ha például egy eperjesi polgár adósa maradt egy kassainak, akkor a kassai hitelező saját városához fordult segítségért, amely levelet írt az eperjesi tanácsnak, hogy szorítsa rá az adóst tartozása kifizetésére. Ha ezt az eperjesiek nem tették meg, amikor legközelebb eperjesi szekér érkezett Kassára, az árut lefoglalták, és a rakományt mindaddig nem adták vissza, amíg az adósság ügyét az eperjesiek el nem rendezték. Nem két egyén, hanem két közösség állt ilyenkor szemben egymással, az egész eljárás szigorúan körülírt szabályok – ezek persze valójában szokások voltak – között történt. A kassai bíróság előtt a hitelezőnek bizonyítani kellett adósságát, mivel a hivatalos lefoglalás az ő érdekeit szolgálta. Nagyobb városokban külön csarnokokat hoztak létre a lefoglalt áruk tárolására. Ezt a különleges lefogást, lefoglalást hívták represszáliának.

A szokást nemcsak a városok gyakorolták egymás közt, hanem birtokosok, sőt országok is. Hiába tiltották a késő középkori törvények a represszáliát, ha a kárt okozó vagy az adós nem fizetett, nem maradt más hátra, mint egy polgártársának vagy falubelijének vagy árujának arrestatiója. A vidéki Magyarországon – ne feledjük, az ország nagy része falun lakott – másként festett a represszália, mint a városokban. Itt nem egyszerűen a lakóhely, hanem a birtok volt a mérvadó, e kettő persze egybe is eshetett egymással. Egy paraszt által okozott tettért tehát nem a paraszt falubelijét tartóztatták le, hanem urának valamelyik birtokára valót. Ha egy falu több birtokos között oszlott meg, akkor is a birtokhoz való tartozás döntött, azaz a másik birtokrészre való parasztot fogták le, az ő holmiját foglalták le. Ilyenkor is szigorú szabályok írták elő az eljárást: először az illetékes bírósághoz kellett jogorvoslatért fordulni, azaz az adós vagy a kárt okozó paraszt illetékes úriszékéhez. Ha azonban ezek után sem teljesült a kérés, maradt a represszália.

Az erdei és mezei kártételek során egészen természetes volt az arrestatio: a tilosban legelő marhákat a birtokosok behajtották, és három napig maguknál tartották, ez alatt a kárt meg kellett téríteni. A más erdejében fát vágók ruháját, fejszóját, szekerét, köteleit elvették, őket pedig megbüntették (Tringli, 2014). Mindennek tetejében ott volt az a csak nagyon későn lejegyzett, de egészen bizonyosan nagyon ősi szokás, hogy a jogtalanul elfoglalt birtokokból a korábbi birtokos egy éven belül erőszakkal kidobhatta a foglalót (Tringli, 2016).

AZ ERŐSZAKOS BIRTOKVÉDELEM

Mi az, amit itt látunk? Önbíráskodás? Szó sincs róla. Egy jól működő, sok-sok apró szokásból összeálló rendszer működött évszázadokon keresztül. Ne feledjük, a középkori országokban nem volt semmiféle rendőrség vagy csendőrség, amely biztosította volna azt az erőszakot, amely az államhatalom megbízható működéséhez szükséges. Békeidőben egészen nagy országok is csak alig pár száz udvari katonát tartottak fegyverben, a méregdrága zsoldos csapatokat nem azért fogadták fel, hogy igazságot tegyenek az ország különböző pontjain vitatkozó nemes atyafiak között. A középkori megyéknek egyáltalán nem voltak állandó rendfenntartó emberei. Ha egy rablóbanda nyomába eredtek, akkor még a kora újkorban is, felszólították az adott járás nemességét, hogy szálljanak lóra, vagy adjanak felfegyverzett parasztokat a bűnözők üldözésére. A nagyobb szabad királyi városok tartottak ugyan néhány darabontot, az ő feladatuk azonban kimerült a kapuk őrzésében, az éjszakai garázdák összegyűjtésében, a város birtokait már aligha védhették meg.

A birtok védelme a földbirtokosra hárult. Az ő feladatuk volt a jószág védelme, a király, vagy ahogy ma mondjuk, az állam csak rendkívüli esetekben avatkozott

ebbe. Ez az erőszak tehát védelem volt. E védelemnek semmi köze nem volt a modern jogok által jogos önvédelemnek vagy birtokvédelemnek hívott intézményekhez (Tringli, 2020a). Az erőszakos védelem, kisebb mértékben ugyan, de megillette a parasztokat is. Ha idegen paraszt vágott fát a falu határában, halászott a falu halastavában, a parasztoak nem vártak uruk vagy intézőjük parancsára, maguk indultak neki, hogy erővel kergessék el a jogtalan behatolót.

Az erőszaknak csak a józan ész szabott határt. A tilosban legelésző állatok pásztorainak elverése nem verekedő kedvű nemesek vagy parasztoak kilengése volt, hanem a kárt okozó állatok behajtásához tartozó kötelező szokás. Még egy, a 18. század első felében, III. Károly uralkodásának utolsó éveiben megjelent értekezés is javasolta a pásztoak mérsékelt elverését (Tringli, 2014). A mérsékletet ki-ki különbözőképpen értelmezte. Ha ugyanis a pásztoak ellenállt, könnyen beszakították a fejét, durván összeverték, a segítségére sietőket pedig nyílzáporral fogadták. A lefoglalt állatok közül egyet nem adtak vissza, azt általában azonnal levágták, de megesett, hogy a kárt okozó állatok inait vágták el. A vitatott földön dolgozó asszonyokat, lányokat meztelenre vetköztették, nem azért, hogy erőszakot tegyenek rajtuk, hanem hogy így kényszerítsék haza őket. A vitatott helyen épített halastó zsilipjét felnyitották, a halászok hálóit elszaggatták, a száradó hálókat felgyújtották, a földeken kárt okozó szomszédos malmot lerombolták, malomköveit összetörték, a vámszedő helyeket kikerülő fuvarosokat véresre verték, és három napig félholtan tartották fogságban őket. A másik nemes által elfoglalt falu parasztjain erővel hajtották be az adót: a házak ajtajait betörték, az ellenállókat elverték. A falusi bíró és a tiszttartó – a két funkció sokszor azonos volt – volt ilyenkor a fő célpont. Ő próbálta védeni a birtokot elfoglaló úr érdekeit, így aztán ő kapta a legtöbbet. Legjobban tette, ha azonnal elmenekült a fegyveres támadók elől. Az elfoglalt várak, kastélyok visszaszerzésére néha valóságos hadjáratot indítottak: körbevették az épületet, ágyúval törték a falakat. Az emberhalál nem volt rendkívüli, de ahhoz képest, hogy milyen gyakran fordult elő az önhatalmú jogérvényesítés, nem sokszor történt meg, az is inkább csak egy rosszul irányzott fejszecsapás eredménye lehetett, semmint szándékos emberölés.

A nagyobb akciókra napokat, heteket kellett készülni: fegyverbe szólították a távolabbi falvak parasztjait, segítséget kértek a szomszéd nemesektől, akik magukkal hozták saját familiárisaikat és parasztjaikat. Több tucat, ritkán több száz fős had állt ki egy-egy birtok védelmében. A parasztoaknak kötelességük volt uruk segítségére sietni. Ha ezt nem tették meg, bírságot fizettek. Az erőszakos védelmi cselekmények fegyveres segítői azonban alkalmi szövetségesek voltak. Ha később ők kerültek szembe birtokuk miatt a korábbi vállalkozás vezetőjével, egy szempillantás alatt ellenfélle válhattak. A dolgok természetéből fakadóan az ellenségeskedés a szomszédok között robbant ki. Évszázadok óta vitatott határok, zálogba adott kisebb-nagyobb földek, elbarangolt vagy szándékosan más föld-

jére hajtott barmok a szomszédokat mind-mind potenciális ellenfelekké tették. A szomszéd tehát áldás és átok volt egyszerre: szomszédok – sokszor távoli rokonok – voltak a birtok megtámadói, de közülük kerültek ki az önhatalmú birtokvédelem segítői is.

Az erőszaknak ez a használata a társadalom egyik szervező ereje volt. A középkori európai értelmiségiek által megalkotott hármass felosztás, amely imádkozókra, hadakozókra és dolgozókra osztotta fel a társadalmat, hadakozói nem egyszerűen a király és az ország hadakozói voltak. Rájuk hárult saját birtokuk védelme is. A hadakozó nevet legalább ennyire kapták ezért, mint a királyi háborúkban való nem túl gyakori részvételért. A fegyveres familiárisok tartása sem öncélú erőfitogtatás volt, hanem szorító szükségszerűség. Az ő egyik legfontosabb feladatuk a birtok védelme volt.

Az erőszak alkalmazása nem lehetőség, nem a birtokos szabad belátásán múló döntés, hanem társadalmilag elvárt kötelesség volt. Ezt várták el tőle a gyerekek, a rokonok, a cselédek és a parasztok. Aki erre nem volt képes, az szemükben nem is volt érdemes a birtokra. A király ideig-óráig átvállalhatta a védelmet, de ez nem tartott örökké. A birtok megtartásának igazi záloga a fegyveres férfikéz volt. Az özvegyen maradt nemes asszonyok kérvényezhették az uralkodótól, hogy utassítsa illetékes megyésispánját a birtok védelmére. Ezt a király rendszeresen meg is tette. Az özvegyek azonban legjobban tették, ha mielőbb férjhez mentek, és így kerestek gyermekeik és jószágaik számára védelmezőt. A szomszédok közti házasságok sem azért kötöttek, mert kényelmesebb volt a szomszéd faluban élő lányoknak, özvegyeknek udvarolni, hanem mert ez volt a legbiztosabb záloga a zavartalan birtoklásnak (Tringli, 2020b).

Az emberiség mindig szerette a múltat megszépíteni, e szépség pedig mindig egy romlatlan, a közösséghez szorosan kapcsolódó világ elképzelése volt. A 19. század óta gyakran ábrázolják így a középkort is. Itt az ideje, hogy leszámoljunk ezzel az elképzeléssel. Ezek bizony az individualizmus évszázadai voltak: örökké résen kellett lenni, soha nem lehetett senkiben megbízni, újabb és újabb kis szövetségeket kellett kötni, a nyers erő hatalmát pedig nem lehetett elfelejteni. A falu és a tág rokonság – ezek az oly gyakran eszményített közösségek – egyáltalán nem kínáltak biztos védelmet. Ami biztos volt, az a birtok, az pedig minden testvér, apa és férj halálával újraosztásra került, és új konfliktust szült.

A magánerőszak legegyszerűbb elemei alig különböztek az országok közti háborúkéétól. Ott is büntetésre számított az, aki nem vonult hadba, miként a birtok védelmében részt nem vevő parasztok is bírságot fizettek ilyenkor uraiknak. Az uralkodók közti dinasztikus házasságok is a béke céljából születtek, ugyanúgy, mint a nemes szomszédoké. A Német-római Birodalomban minden ilyen erőszakos akció előtt meghatározott idővel levélben kellett figyelmeztetni a megtámadottat, akár csak az országok közti hadüzenetek esetében. A két hadüzenet formulás részei ráadásul hasonlítottak is egymásra.

A HATALMASKODÁS

A magánerőszakot ellenőrzés alatt kellett tartani. Aki elszenvedte az erőszakot, és jogtalanak tartotta azt, pert indíthatott. A perben megfordultak a szerepek: a kárt okozó, az adósságot nem fizető, a birtokfoglaló lett újfent a támadó fél, azért, mert vitatta a rajta elkövetett erőszak jogosságát. E perekben szó sem volt a modern értelemben vett büntetőjog legcsekélyebb elveiről sem. Nem az állam és a bűnöző állt szemben egymással, hanem az erőszakot elszenvedő és az erőszak alkalmazója. A per minden tekintetben a polgári per szabályai szerint zajlott. Ha perre került sor, már csak a jogtalan erőszakról beszéltek, ezt hívták hatalmaskodásnak. A magyar nyelvben a jogos erőszaknak nem is volt neve, az maga volt a jog. A hatalmaskodási pert akkor is polgári pernek kell számitanunk, ha a hatalmaskodó büntetése évszázados szokás szerint fő- és jószágvesztés volt. A gyakorlatban fővesztést sohasem róttak ki, a jószágvesztést is csak azért, hogy egyezsége kényszerítsék a pereskedőket. Már ha korábban meg nem egyeztek egymással. A leggyakrabban ugyanis ez történt. Az egyezsége szorítás és nem a büntetés volt a hatalmaskodási per célja.

Az erőszaknak e rendszere ismert volt az egész középkori és kora újkori Európában. A német *Fehde* – ennek oly hatalmas irodalma van, hogy egymaga felülmúlja az összes más európai országét –, a francia *prendre*, az angol *raid*, a litván *kwalt*, és még folytathatnánk a sort, mind a magyar hatalmaskodáshoz hasonló intézmények voltak, és mindegyiknek megvoltak a maga sajátos jellemzői (Prange–Reinle, 2014).

A középkor évszázadai során éppoly sokféleképpen álltak a magánerőszak rendszeréhez az emberek, mint ahogy az elmúlt két évszázadban is sokféleképpen viszonyultak az erőszakot monopolizáló államhoz. Az egyik leghíresebb középkori jogász, Bartolomeo de Sassoferrato a 14. században a represszáliára vezette vissza a háborúkat, modern szóval élve a nemzetközi jog egyik alapjává tette azt (Bartolus, n. d.). A 15. században mind hangosabban és mind többen követelték az örök béke megteremtését, amelyre azonban még jó ideig várni kellett. Ez egyetlen országban – kizárólag Európáról beszélek – sem köthető egyetlen évszámhoz, még a Német-római Birodalomban sem, ahol az 1495-ben kihirdetett örök birodalmi békét szokták így emlegetni, legfeljebb egy évszázadhoz. A 16. század kétségtelenül a magánerőszak visszaszorulásának korszaka volt, de a folyamat mindenütt hosszú-hosszú ideig tartott. Nem az új állami erőszakszervezet kiépítése történt meg ekkor. A 16. századi országok ugyanúgy csendőrség és rendőrség nélkül éltek, mint a középkoriak. Valójában a jogi változások tették lehetővé az állami erőszak-monopólium létrejöttét (Tringli, 2007).

Hogyan látta a modern világ utólag ezt a rendszert? Röviden: hamisan, hosszabban: a maga szempontjából teljesen következetesen elítélően nyilatkozott róla, és az újat, az állam hatalmát tette meg mércének, és ezt kérte számon a

régi időkön is. Már fél évszázada tudjuk, hogy az 1750–1850 közti száz esztendő aktuális politikai nyelve hozta el számunkra politikai és történelmi fogalmainkat (Koselleck, 1972). Ekkor születtek meg ezek a szavak is: magánháború, ököljog, feudális anarchia, rablólovag. Mind-mind kitűnő hívószó, és egytől egyig hamis és téves történelmi fogalom.

Nem az öncélú vérontás és a kiszolgáltatott nyomorultak világa volt ez, legalábbis nem volt jobban az, mint a 17. század vagy éppenséggel a 21. század világa, hanem egy hatékonyan működő rendszer. Egyvalami azonban kétségtelenül változott azóta: az erőszak mennyisége. A középkori ember sokkal többször találkozhatott az erőszakkal, mint a mai, ráadásul ez az erőszak nem volt technicizált: török, kardok, furkósbotok, amelyek mind az emberi izomnak köszönhetik eredményességüket, kerültek elő a magán birtokvédelem során.

Az emberiség történelme során, az utolsó néhány évszázadot nem számítva, a magánerőszak világában élt, és e magánerőszak a társadalom egyik szervező ereje volt. Ennek az erőszaknak a felszámolása az újkori politikai intézményrendszer talán legnagyobb hatású tette volt. A közösség lépett a magánszemély helyébe: létrehozta a büntetőjogot, és kisajátította az erőszak alkalmazását. Az újkori állam akkor kezdődött, amikor a hatalmaskodások véget értek, amikor azokat a büntető törvénykönyv lapjaira száműzték.

IRODALOM

- Bartolus se Saxoferrato (n. d.): Tractatus repressalium. In: *Consilia, quaestiones et tractatus Bartoli*. [Lyon: 1735] fol. 96–101. 1589-es kiadás: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=ucm.5310913143&view=lup&seq=7>
- Fagan, G. G. – Fibiger, L. – Hudson, M. et al. (eds.) (2020): *The Cambridge World History of Violence*. Vol. 1: *The Prehistoric and Ancient Worlds*. Cambridge: Cambridge University Press
- Koselleck, W. (1972): Einleitung. In: Brunner, O. – Conze, W. – Koselleck, R. (Hrsg.) (1972–1997): *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*. 8 Bd. Stuttgart: Klett-Cotta Verlag, I/XV.
- Prange, M. – Reinle, C. (Hrsg.) (2014): *Fehdehandeln und Fehdegruppen im spätmittelalterlichen und frühneuzeitlichen Europa*. Göttingen: V&R Unipress
- Tringli, I. (2007): Fehde und Gewalttätigkeit. Vergleich eines germanischen und ungarischen Rechtsinstituts. In: Balogh E. et al. (ed.): *Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 281–286. https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/15498/6/Legal_transition_karsai.pdf
- Tringli I. (2014): A magyar szokásjog első összefoglalói a mezei károkról. In: Bárány A. – Dreska G. – Szovák K. (szerk.): *Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére*. I–II. Budapest–Debrecen II/793–808. <http://real.mtak.hu/21874/>
- Tringli I. (2016): A középkori hatalmaskodások törvényes alapjai. In: Dáné V. – Lupescuné Makó M. – Sipos G. (szerk.): *Testimonio litterarum. Tanulmányok Jakó Zsigmond tiszteletére*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület, 409–417. <https://eda.eme.ro/handle/10598/31651?show=full>

- Tringli I. (2020a): Birtokvédelem a középkori Magyarországon. In: Zsoldos A. (szerk.): *Birtok és birtoklás a középkori Magyarországon*. Székesfehérvár: Városi Levéltár és Kutatóintézet, 9–35. <http://real.mtak.hu/122856/1/C381rpC3A1d-kori20birtokperek20C3A9s20fC3B6ldeskC-3BC.pdf>
- Tringli I. (2020b): Erőszak és közösség. In: Nagy L. et al. (szerk.): *Közösség, egylet, nemzet. Politika és társadalom a magyar és román történelemben a középkortól a jelenkorig*. Budapest: Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, 15–33.